

ció, però Carles Soldevila publicava diàriament el seu saborós i digne *Full de Dietari* a «La Publicitat» en els anys 20. *Diós* adj. [S. xrv, *DAG*, *AlcM*].

Adiar 'fixar data, assenyalar la diada en què es farà això o allò' [S. xv]: *treves adiaades* en les *Const. de Cat.*; però com que la cosa corrent era *dia adiat* (així Ribes, 1446) hi hagué sovint afèresi *dia diat* [*DTol.*, 1640, s. v. *dia*], avui Menorca, Segarra i Cardener (*AlcM*; cf. *die a diat* en un altre passatg de les *Const. de Cat.*; *adiar* en sentit semblant fou usat també a Navarra i en el Bearn, no oc. ant., Rayn. ni *PSW*); *adiament* masc. dans les *Fors et Coutumes du royaume de Navarre* 'fixation du jour', cf. esp. anc. *adiamiento* (Lespy, *Dict.-Béarn.*) i *adiar* en el *Fuero de Navarra* i en Covarrubias i Oudin.

Diürn [JRoig: «e may no ccse / hores diürnes / dir, e nocturnes, / per morts e vius», *Spill*, 15812], pres del ll. *diürnus* 'allò que no és nocturn'; *diürnal* [substantivat, *diornal* 1407, i JRoig, *Spill*, 5437]; *diürmit*. *Diütürn* (rar) i *diütürnitat* [1410], pres del ll. *diütürnus* 'de llarga durada', derivat de l'adverbi ll. *diu* 'llarg temps', que hom ha relacionat amb *dies* (cf. Ernout-M.).

CRT.: En els noms dels dies de la setmana s'ha perpetuat la forma *DI*, contracció del ll. clàssic *DIES*. L'etimon respectiu, sintetitzant, és *DIE(S) LUNAE* 'dia de la lluna', *DIES MARTIS* 'dia de Mars (Mart)', *DIES MËRCÛRI* 'dia de Mercuri', *DIES JOVIS* 'dia de Júpiter', *DIES VËNËRIS* 'dia de Venus', *DIES SABBATÏ* 'dia del sàbat', i *DIES DOMÏNICUS* 'dia dominical, del Senyor (DOMINUS)'; tot això pronunciat vulgarment amb *di* en lloc de *die* (*DI-MARTIS* > *dimarts*, etc.). Els membres de la sèrie s'inflüiren mútuament: de manera que la -s de *die-martis*, *die-jovis* i *die-veneris* envai els primers de la sèrie, que no la tenien, i en resultàren bases esquemàtiques *DILÛNES* i *DIMËRCÛRIS* en lloc dels etimològics *DILÛNE* i *DIMËRCÛRI* que havien estat el punt de partida; solament restaren immunes a aquesta contaminació els dos últims, segurament perquè amb ells coexistien els simples *SABBATUM* i *DOMINICUS* (cast. *sábado*, *domingo*; it. *sábato*, *doménica* junt amb *venerdì*, *giovedì*, etc. fins a *lunedì*, combinats amb *DI(E)*).

Aquesta combinació no ha estat en ús constant en la nostra llengua, per bé que aviat es vagi imposar gairebé pertot. Però ja a l'última vall catalana (ja bon tros mixta) a Ribagorça, la vall de Benasc, es diu *lúns*, *márs*, *miçrkes*, *çòus*, *biçrnes*, *sápte* i *demçpçe* (1965);⁵ i que aquest ús minoritari sense el *DI*-té antecedents molt antics en alguna porció del territori ho mostren els docs. relatius a la Croada de Jaume I, en l'any 1269: «entra en Acre *venres* (bis) 20 dias en Octubre», «lo dia *merceres* <illeg. més aviat *merces* o *mercores*> 22 dias en octubre» al costat de «lo *dijous* 16 dias en oct.», «venc en Acre *di Sabte* 25 dias en oct.», «en Acre *Dous* 23 dias en oct.» i moltes vegades (*lo*) *Dicmenge*.⁶

Detalls sobre algunes de les formes.⁷ En general, com ens permeten de comprovar-ho les nombroses cites que dona el *DBal.* de la *Crònica* de Jaume I i

de JoMartorell, junt amb algunes de Lull i d'Eiximenis, les formes de tots i cada un dels set noms són ja les mateixes modernes en aquests grans clàssics dels Ss. XIII-XV, si deixem de banda el diumenge, on varien alguns detalls; poca diferència també en el *dimecres*, en el qual apareix una vegada *dimerces*, la forma etimològica, amb la doble *r* conservada, en una de les aparicions del nom en la *Crònica* del Conqueridor (Ag., p. 90), però ja hi ha la forma moderna *dimecres*, amb la primera *r* dissimilada, en les altres dues (102, 373) així com en el *Tirant* (I, 129); salvant aquest detall, tots set noms figuren ja (i en la forma moderna) en la *Crònica* de Jaume I. Sobre el dilluns, només es pot notar que en ross. hi ha la reducció normal a *dillús*, que ja tenim documentada en el ms. rossellonès del *Llibre de les Dones* d'Eiximenis, datat de 1427.⁸

Dimarts. En el domini valencià hi ha pertot *dimats*, que és ja la forma en què ho registra Carles Ros, en els seus *Adages* de 1736 (p. 117). Pel Nord s'estén cap al CpTarr. i fins a les Borges Blanques (*BDLC* VI, 73); i dins el Regne, es registra des del Maestrat (Ga Girona, *dimats*), i ho sento a Quart de Poblet, pels volts de la capital (Ed. Mtz. Ferrando, «El Camí», 2-IX-33) i a l'Olleria ja més enllà de Xàtiva (1962). En el Princ. és clar que sona *dimárs* en els parlars centrals i molts d'altres (fins a Areu i Tavascan de Cardós-VFerreria, 1933-4), però es nota que alguns fan esforços per fer sonar la *t*: *dimarts* a Farrera de Pallars, *dimárks* a Tor de VFerreria; potser la reducció a *dimats* s'ha d'explicar precisament com a resultat d'aquests esforços, reeixits en part i que en part fracassen, perdent-se la *r* per contracop, quan es duen fins a l'exageració.⁹

Dimecres. La nostra documentació reflecteix la lluita causada pel grup consonàntic dissimilable *-rcr-*. *Dimerces* a. 1309;¹⁰ *VidesR* (c^o 58v1, n. 60); docs. ross. de 1318, 1321, 1323, 1357 (*InvLC*); i encara en StVicentF (*Sermons* I, 143.31), i ja ho hem vist en Jaume I. Però en aquest ja hi són tots dos, i ja abans *dimecres* doc. cerdà de 1288 (RLR IV, 505); docs. ross. de 1249, 1309 i 8 més fins a la fi del S. xv (*InvLC*); en la *Questa* de Reixac;¹¹ en JoMartorell; i s'estabilitza així des de la fi de l'Edat Mitjana (*OPou, ThPu.*, 338), de manera que avui sona *dimçkres* fins a Cardós i VFerreria (1932-4) i les altres puntes extremes del domini català. Mentre que en els veïns trobem altres solucions de la dissimilació: benasq. *mierques*; cast. *miércoles* i it. *mercoledì*, amb la mateixa dissim. en *l* que presenta la forma gascona *dimèrcles*,¹² no del tot estranya al ross. antic (*dimercles*, a. 1366, *InvLC*). La variant completa havia existit en la llengua central hispànica, i la documentem, si no a Castella, *di-miércoles* en un doc. lleonès oriental de 1239 (però ja *mércores* en un de lleonès occidental de 1280).

Ara bé, *dies Mercuris* amb la -s afegida degué aparèixer ja en ll. vulgar, car es troba en alguna inscripció llatina (Muratori, ed. 1742, 402.7), tot i que és deguda a un fenomen ben secundari d'analogia amb